

ГЕНДЕРНА КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Поступове входження України до європейського освітнього простору впродовж останнього часу детермінувало великий інтерес педагогічної науки до проблем гендерного виховання та гендерної культури у сфері освіти. Переосмислення традиційних, зазвичай стереотипних уявлень про соціальну роль жінок та чоловіків з огляду на нові соціально-економічні умови має актуально-перспективний характер для прогресивних змін сучасної системи вітчизняної освіти, розробки її футуристичних моделей, про що зазначено в нормативно-правових документах України найвищого державного рівня, починаючи з Постанови Кабінету Міністрів України «Про Державну національну програму «Освіта» (1993) і закінчуючи Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 рр.

У науково-практичній спадщині педагога-гуманіста представлені численні ідеї та практичні рекомендації щодо розв'язання проблеми засвоєння гендерної культури, надзвичайно важливі для змісту освіти й виховання, що базуються на неупередженому ставленні до особистості, її пошануванні попри статеву належність, щодо виховання дівчат: «По-перше, треба, щоб кожна дівчинка виховувалась самобутньою і яскраво вираженою особистістю, щоб усім без винятку дівчатам нестерпною була навіть думка лишатися непомітною, пасивною, слабівільною. Орієнтація дівчинки-жінки на активну участь у суспільному виробництві, а не на пасивну роль домашньої господарки, на пасивне обмеження сфери її діяльності доглядом за дітьми – ось що дуже важливо в тому загальному тоні, який має характеризувати духовне життя школи» [1, с. 573].

Як зазначають сучасні науковці й класики педагогіки, *формування гендерної культури* починається у сім'ї та продовжується в школі. Однак гендерні відмінності й необхідність формування гендерної культури найбільш помітні в молодшому шкільному віці. Аналіз праць вітчизняних і зарубіжних учених [2], які досліджували вікові, індивідуальні й гендерні особливості дітей молодшого шкільного віку, переконує, що в саме в цей період у дітей формується стійке чуттєво-емоційне сприймання дійсності, починає закладатися основа абстрактного образу світу, яка проявляється у повсякденному житті індивідуальними рисами поведінки.

Школа, в сучасному її вигляді, використовуючи свої методи і прийоми, починає активно впливати і на чуттєво-емоційну складову дитячої особистості, і на формування внутрішньої системи поглядів.

Гендерна освіта в Україні має солідні напрацювання, але водночас існують проблеми у формуванні гендерної культури в системі освіти. Згідно з позицією українських учених (Т. Говорун, О. Кікінежді, В. Кравець та ін.), необхідність інтеграції гендерного підходу до вітчизняної системи освіти спонукають такі об'єктивні явища, як нові реалії соціальної дійсності, а саме:

– руйнування традиційної системи гендерної стратифікації й різке послаблення поляризації жіночої та чоловічої соціальних ролей;

– нівелювання принципових розбіжностей у нормах поведінки й психології жінок і чоловіків, з огляду на спільність їхньої трудової діяльності та сумісність навчання;

– принципова трансформація шлюбно-сімейних взаємин;

– суттєві зміни культурних стереотипів маскулінності й фемінності, що стають менш жорстокими та полярними, більше внутрішньо суперечливими, зважаючи на переплетення у них традиційних рис із новими й більш чітку різноманітність індивідуальних ситуацій тощо [3, с. 80].

Відповідно, на сучасному етапі розвитку гендерний підхід органічно вплітається в чинну концепцію освіти, адже гендерно-орієнтоване навчання значно розширює можливості особистості для вільного духовного розвитку. В гендерному підході відображається пріоритет спрямованості освіти на особистість, на розвиток і виховання гармонійної, високодуховної, самоактуалізованої людини, що долає життєві труднощі, здатної цінувати культурний і природний фонд держави. Він спрямований на розкриття особистісного потенціалу, самореалізацію індивідуальності, гармонізацію статевих взаємовідносин .

При цьому пріоритети сучасної освіти і теорія гендерного підходу виходять з позиції, що людській природі властива самоактуалізація. Впровадження гендерного підходу в навчальний процес максимально сприяє реалізації внутрішнього потенціалу кожної дитини, незалежно від її статі, посилює можливості педагогічної взаємодії, створює гендерно-комфортну ситуацію і для педагога, і для вихованців. Уважаємо, що гендерно-комфортна ситуація передбачає звільнення професійного поведіння педагогів від статево-рольових стереотипів як специфічних і серйозних бар'єрів виховання дитячої особистості. Вчитель зосереджує увагу на реальних задатках і здібностях, незалежно від статевої приналежності. Створення зазначеної ситуації у навчальному процесі для школярів передбачає можливість реалізації внутрішнього потенціалу дівчат і хлопчиків з різними гендерними типами і самовираження у різних видах діяльності. Відповідно, гендерний підхід є теоретичною основою ефективного навчання, виховання і соціалізації, і пріоритетною частиною сучасної освіти.

Таким чином, сучасні вимоги особистісно-орієнтованого підходу до формування особистості не можуть бути реалізовані без врахування гендерної специфіки. Вивчення різноманітних питань, пов'язаних із гендерними аспектами, мають у педагогіці не лише теоретичне, але й велике практичне значення для людини, сім'ї, різних навчально-виховних установ. Гендерний підхід в педагогіці опирається на принцип гуманізму, культуровідповідності, природовідповідності, гармонізації, відкритості, гендерної комфортності. Побудова навчального процесу на теоретичній основі розглянутого підходу забезпечує створення умов для формування гендерної культури, сприяє самореалізації особистості дитини.

Список використаних джерел

1. Сухомлинський В. О. Народження громадянина / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори у 5 т. – К.: Радянська школа, 1977. – Т. 3. – С. 283–582.

2. Базалук О. А. Философия образования в свете новой космологической концепции: [учебник] / О. А. Базалук. – К.: Кондор, 2010. – 458 с
3. Говорун Т. В. Право на гендерну рівність / Т. В. Говорун // Формування гендерної культури молоді: проблеми та перспективи: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. – Тернопіль: ТДПУ, 2003. – С. 3 – 6.

ВАГЕРИЧ К.Ф.
ДРОГОБЕЦЬКА Н.І.
Мукачівський НВК «ДНЗ - ЗОШ І ст. – гімназія»
ТОВКАНЕЦЬ Г.В.
Мукачівський державний університет

КРИТЕРІЇ І УМОВИ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЕКТУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Педагогічне проектування – це вищий рівень педагогічної діяльності, що виявляється у творчості вчителя, в постійному вдосконаленні мистецтва навчання, виховання і розвитку людини. Педагогічна творчість розглядається як стан педагогічної діяльності, при якому відбувається створення принципово нового в змісті, організації навчально-виховного процесу, у вирішенні науково-практичних проблем.

Педагогічне проектування – прояв постійної різнобічної творчості. Воно передбачає наявність у педагога сукупності творчих здібностей та дослідницьких умінь, серед яких важливе місце займають ініціативність і активність, глибока увага і спостережливість, мистецтво нестандартно мислити, багата уява і інтуїція, дослідницький підхід до аналізу навчально-виховних ситуацій, роз'язання педагогічних завдань, самостійність суджень і висновків.

Проектування навчальної діяльності молодших школярів виступає як попередня розробка системи дій учителя (на організаційно-педагогічному рівні) і учнів (на суб'єктно-діяльнісному рівні) по реалізації всіх структурних компонентів навчальної діяльності, що передбачає в якості прогнозованого результату розвиток учня як суб'єкта цієї діяльності [2]. Найбільш ефективною формою проектування навчальної діяльності молодших школярів є векторно-модульна модель, яка забезпечує єдину векторну спрямованість на рівні взаємодії вчителя і учня в рамках кожного структурно-модульного компонента навчальної діяльності: мотиваційного, орієнтовного, змістовного, операційно-діяльнісного, контрольного-оцінного, результативно-коррекційного і реалізується на основі розробленого алгоритму в рамках кожного структурного компонента навчальної діяльності. При реалізації векторно-модульної моделі проектування навчальної діяльності молодших школярів в практиці початкової школи критеріями є компоненти навчальної діяльності, а показником виступає рівень суб'єктності учня при здійсненні навчальної діяльності.

Ефективність реалізації моделі проектування навчальної діяльності молодших школярів визначена наступними психолого-педагогічними умовами: вираженою суб'єктною позицією молодших школярів при розвитку компонентів навчальної діяльності; специфікою освітнього процесу в розвиваючому навчанні;

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>